

علوم و تکنولوژی محیط زیست ، دوره شانزدهم، شماره ویژه ۹۳

بررسی کنوانسیون حمایت از میراث های فرهنگی و طبیعی (۱۹۷۲) و انتخاب چند نمونه از آثار طبیعی ملی ایران و تطبیق با معیارهای کنوانسیون مذکور جهت ثبت در فهرست میراث های جهانی

فرهاد دبیری^۱

حسنعلی لقائی^۲

شیرین شیرازیان^۳

Shirin_shirazian@gmail.com

تاریخ پذیرش: ۸۵/۲/۲۵

تاریخ دریافت: ۸۴/۹/۱۴

چکیده

تنوع زیستی در ایران به گونه‌ای است که اکوسیستم های ویژه و منحصر به فردی را ایجاد نموده که به عنوان میراث ملی نیازمند حفاظت و نگهداری می‌باشند، چنانچه جامعه جهانی در قالب کنوانسیون حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان (۱۹۷۲) اقدام به حمایت این گونه آثار به عنوان میراث مشترک بشریت، براساس معیارهای ارزشی گزینشی با چهار چوب هایی بر مبنای اصالت، تمامیت و طرح مدیریت جهت حفاظت موثر، در حال و آینده نموده است.

در بررسی های صورت گرفته از آن جا که ایران از ۱۹۷۵ تا کنون هفده میراث فرهنگی جهانی (از جمله پرسپولیس، چغازنبیل، تخت سلیمان، ارگ تاریخی بم، گنبد سلطانیه و شهر سوخته...) ثبت نموده. در حالی که در مورد میراث های طبیعی تاکنون اثری ثبت نشده و تنها پیشنهادهایی به یونسکو ارائه شده است.

در همین راستا بر اساس مطالعات کتابخانه ای، مصاحبه با کارشناسان و بررسی اسناد بالادستی و قوانین موجود، محدوده هایی از مناطق چهارگانه که عمدتاً ذخیره گاه زیست کره معرفی شده اند، واجد شرایط مناسب تری به سبب تطبیق با معیارهای ارزشی گزینشی می‌باشند. از همین رو از میان ۲۷۴ منطقه موجود، هفت منطقه: پارکهای ملی گلستان، کویر ، مناطق حفاظت شده ارسباران، گنو، ارژن و پریشان، پارک ملی، منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش توران و پناهگاه حیات وحش میانکاله انتخاب و پس از مقایسه تطبیقی با معیارهای کنوانسیون یونسکو در نهایت پارک های ملی گلستان و کویر به عنوان آثار طبیعی پیشنهادی جهت ثبت در فهرست میراث های جهانی کنوانسیون معرفی گردید.

واژه های کلیدی: کنوانسیون یونسکو، میراث طبیعی، معیار ارزشی گزینشی، مناطق چهارگانه، ثبت آثار جهانی.

۱- معاون محیط طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست.

۲- عضو هیأت علمی، گروه طراحی محیط زیست، دانشکده محیط زیست و انرژی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات.

۳- دکتری حقوق بین الملل، دانشکاه لورن (کشور فرانسه)، * (مسوول مکاتبات).

مقدمه

میراث طبیعی هر ملتی مکمل میراث فرهنگی آن و جدا نشدنی از آن می باشد. این میراث از نظر علوم و بقای گونه های نباتات و حیوانات که خود تشکیل دهنده منابع غیر قابل تجدید و ضروری برای تداوم زندگی و بقای این کره خاکی هستند، اهمیتی اساسی دارد.

این میراث، دائماً در معرض خطرات تخریبی ناشی از اعمال غیر مسئولانه افراد، فرسایش، تغییرات آب وهوائی، آلودگی، شهر سازی گسترده و توریسم گروهی و همگانی است. در برابر چنین خطرات موجود و رو به تزیاید، به وجود آوردن آگاهی جدی از نیاز به حفاظت از این میراث و حرکتی نوین برای مشارکت فعالانه در نگه داری و در اختیار علوم قرار دادن در سطح جهان، احساس شده است. در نتیجه کنوانسیون میراث جهانی (۱۹۷۲) به عنوان یک نقطه عطف در تاریخ همکاری بین المللی در همه نقاط جهان برای بر طرف نمودن این خطر مورد استقبال قرار گرفته است.

معاهده مذکور ابزاری قانونی است که طبق آن دولت ها خود را داوطلبانه متعهد می کنند از مناطق قلمرو خود که به دلیل ارزش چشمگیر جهانی مورد توجه تمامی بشریت قرار دارند، حفاظت کنند. هدف کنوانسیون فوق معرفی، حفظ، نگه داری، عرضه و انتقال ارزشمندترین میراث های بشری به نسل های آینده است که برای دستیابی به این هدف هر کشور عضو ملزم به رعایت مفاد کنوانسیون می باشد. کشورهایی که به آن معاهده پیوسته اند متعهد می شوند که به میراث های جهانی واقع در قلمرو دیگر کشورها نیز احترام بگذارند و برای حراست از این میراثها به کشورهایی که فاقد امکانات لازم هستند کمک مالی کنند. بر همین اساس کنوانسیون مذکور در طول ۴۰ سال گذشته فعالیت های گسترده ای داشته و پاسخگوی نیازی جهانی برای حفظ آن دسته از دارایی های طبیعی و فرهنگی است که در مجموع خود از آن تمامی بشریت بوده و میراث جهانی را تشکیل می دهند. ذکر این نکته ضروری است که کنوانسیون ۱۹۷۲ در حالی که بر اختیارات مستقل ملی احترام می گذارد، اعضاء را تشویق می کند که به حفظ این میراث ها متعهد شوند. در مواقع ضروری زمینه اقدامات بین المللی را نیز فراهم می سازد، که این آینده نگری های حساب شده حاکی از برقراری تعادل ظریفی میان اقتدار ملی و دخالت بین المللی است، چنانچه از یک سو دولت های ملی صریحاً مسئول و پاسخگوی حفظ جایگاههای میراث جهانی محدوده اقتدارشان هستند و از سوی دیگر جامعه بین المللی از طریق کمیته میراث جهانی نگرانی خود را در مورد تهدید پروژه های توسعه بر میراث های جهانی را رسماً ابراز داشته و در بسیاری از موارد دولت های ملی را وادار کرده است تا با اتخاذ تصمیمات صحیح در برابر انتقاد کمیته میراث های جهانی از خود واکنش مثبتی نشان دهند و برقراری همین تعادل ظریف یکی از عوامل اصلی توفیق کنوانسیون میراث های

جهانی به شمار می رود. در ایران نیز این کنوانسیون در حوزه میراث فرهنگی نسبتاً خوب عمل کرده اما در حوزه میراث طبیعی ما با خلای ۴۰ ساله مواجه هستیم که در این مقاله سعی شده با توجه به نقایص موجود پیشنهاداتی جهت ثبت مناطقی از مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست در فهرست میراث جهانی (میراث طبیعی) ارایه گردد، که در صورت محقق شدن، کمکی به حفظ موثرتر از میراث طبیعی کشور به عنوان الهام و زیبایی با کمک حرکتی نوین برای مشارکت فعالانه محسوب می گردد.

۲- مفهوم و گستره محیط زیست

۲-۱- تعریف محیط زیست^۱

اگرچه محیط زیست دارای قدمتی بس طولانی است، اما توجه به مفهوم و کاربرد علمی آن محدود به چند دهه اخیر می باشد. رنه ماهو^۲ محیط زیست را این گونه تعریف می کند: «محیط زیست همه چیز یا تقریباً همه چیز را در بر می گیرد، هم انسان، هم طبیعت و هم روابط بین این دو را شامل می شود و بر کلیه فعالیت های بشری تاثیر دارد و ضمناً از آن ها متاثر می گردد.» و به عبارت ساده تر می توان محیط زیست را این گونه تعریف نمود: «هرآنچه فرآیند زیستن را احاطه کرده و با آن درکنش و واکنش متقابل است» (۱).

۲-۲- ضرورت حفاظت از محیط زیست

محیط زیست واژه ای است که امروزه بیشترین توجه دانشمندان جهان را به خود معطوف داشته است. روزی نیست که در جراید و سایر رسانه های گروهی از خطرات وارده بر آن مطلبی درج نشده باشد و یا مورد بحث و گفتگو قرار نگیرد. محیط زیست بستر طبیعی و تاریخی حیات، رشد و بالندگی انسان در گذشته، حال و آینده است و حیات و زندگی در روی کره زمین منوط به حفظ و بقاء محیط زیست می باشد.

ولی چرا محیط زیست این روزها بیشتر توجه جهانیان را به خود جلب کرده است؟ این مساله به علت خطرات وارده از فعالیت های غیر اصولی بشر بر پیکره حیات است. خطرات حاصله، موجودیت خود انسان را نیز در معرض تهدید قرار داده است. زمین اکنون به دست بشریت دستخوش دگرگونی های عمیقی شده که عواقب آن بر ما کاملاً معلوم نیست. کسب هر قدرت، غلبه بر هر یک از نیروهای طبیعی و کسب هر دانش جدید از آن جا که با آینده نگری و شعور همراه نبوده است، برای بشریت، بالقوه خطر آفرین شده است. نکته مهم این است که بحث محیط زیست و آلودگی، چیزی نیست که

1- Environment

۲- دبیر کل اسبق سازمان یونسکو Rene Maheu

بشریت به بار می آورد. از طرف دیگر مشخص بود که تامین منابع موردنیاز برای نجات این یادمان ها از عهده هر دو کشور خارج است.

۲- دومین حادثه، پافشاری شدید جامعه بین المللی به هنگام تشکیل کنفرانس ملل متحد به سال ۱۹۷۲ دراستکهلم، در مورد اتخاذ تدابیر فوری به منظور حفاظت از محیط زیست طبیعی و آثار ناشی از نبوغ خلاق بشری بود که باز تأکیدی داشت بر مسوولیت دسته جمعی ملل نسبت به محیط زیستی که در معرض خطر قرار دارد.

۳- سومین روند این بود که تمامی کشورهای جهان خواستار آن هستند که هویت فرهنگی شان مورد تأیید و احترام قرار گیرد.

کنفرانس عمومی سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی ملل متحد (یونسکو) منعقد در پاریس این تفکر را جا انداخت که میراث فرهنگی ومیراث طبیعی نه تنها بر اثر عوامل عادی تخریب، بلکه به علت تحول زندگی اجتماعی و اقتصادی با پدیده های زیانبار و مخرب بیش از پیش در معرض تهدید قرار می گیرند. توجه به این ویرانی یا انهدام هر قسمت از میراث فرهنگی و طبیعی موجب فقر شدید میراث همه ملل جهان می گردد. هم چنین با توجه به این که حمایت از این میراث در سطح ملی غالباً به خاطر کثرت وسایل مورد نیاز و کمبود منابع اقتصادی علمی و فنی کشوری که اموال مورد حمایت در قلمرو آن است کافی نیست، لازم دانست که جامعه بین الملل با بذل کمک جمعی که جای اقدامات دولت مربوطه را نمی گیرد، لیکن کمک موثری برای آن به شمار می رود، در امر حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی دارای ارزش جهانی استثنایی به عنوان میراث جهانی بشریت شرکت جوید.

کنفرانس عمومی یونسکو طی شانزدهمین اجلاس خود تصمیم گرفت که این امر موضوع یک کنوانسیون بین المللی واقع شود و در تاریخ ۱۶ نوامبر ۱۹۷۲ (آبان ماه ۱۳۵۱) آن را مشتمل بر یک مقدمه و ۳۸ ماده به تصویب هفدهمین اجلاس کنفرانس عمومی رسانید. شایان ذکر است که از سال ۱۹۷۸ تا کنون به طور متوسط هر ساله ۳۰ میراث به فهرست میراث های جهانی اضافه شده است. این رشد شتابان و فزاینده، توفیق چشمگیر کنوانسیون میراث جهانی را نشان می دهد و از همین رو بی دلیل نیست که این معاهده محبوب ترین کنوانسیون یونسکو به شمار می آید (۴ و ۲).

۳-۳- ساختار کنوانسیون

کنوانسیون شامل سه رکن اصلی می باشد که عبارتند از:

۳-۳-۱- کمیته بین الدول (کمیته میراث جهانی)^۲

این کمیته جهت حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان که دارای ارزش استثنایی جهانی هستند تاسیس گردیده است و هر یک از دولت های متعهد در حد امکان باید فهرستی از کلیه اموال میراث فرهنگی و

پشت مرزهای کشورها باقی بماند، زیرا اگر جایی از آن تخریب شود اثرش به کل کره زمین و ساکنان آن منتقل می شود.

۳- کنوانسیون حمایت از میراث های فرهنگی و طبیعی جهان

۳-۱- جایگاه میراث جهانی^۱

میراث جهانی که از آن به عنوان میراث مشترک بشریت نیز یاد می شود، در برگرفته دو بخش به نام های میراث فرهنگی و میراث طبیعی می باشد.

آنچه در مجموع میراث فرهنگی تلقی می گردد در برگرفته آثار، مجموعه ها و محوطه های با ارزش جهانی می باشد که عبارتند از:

- آثار: آثار معماری، مجسمه سازی یا نقاشی در بناها، عوامل و بناهایی که جنبه باستانی دارند، کتیبه ها، غارها و مجموع عواملی که از نظر تاریخی، هنری و علمی دارای ارزش جهانی استثنایی هستند.

- مجموعه ها: مجموعه بناهای مجزا یا مجتمع که از نظر معماری، منحصر به فرد بودن، یا بستگی و موقعیت آن ها در یک منظره طبیعی، به لحاظ تاریخی، هنری و علمی دارای ارزش جهانی استثنایی هستند.

- محوطه ها: آثار انسانی یا آثاری که توأمأ به وسیله انسان و طبیعت ایجاد شده است و نیز شامل مناطق و محوطه های باستانی می باشد که به لحاظ تاریخی، زیبایی شناسی، نژاد شناسی یا مردم شناسی دارای ارزش جهانی استثنایی هستند.

آثار طبیعی متشکل از ترکیبات فیزیکی و زیست شناسی یا مجموعه ای از این نوع ترکیبات که از نظر زیبایی شناسی یا علمی حایز ارزش جهانی استثنایی هستند. ترکیبات ارضی و جغرافیایی طبیعی و مناطق کاملاً مشخص که زیستگاه حیوانات و منطقه رشد گیاهان مورد تهدید بوده، از نظر علمی و حفاظت حایز ارزش جهانی استثنایی هستند. محوطه طبیعی یا مناطق طبیعی دقیقاً مشخص شده که به لحاظ علمی، حفاظت یا زیبایی طبیعی دارای ارزش جهانی استثنایی هستند (۲ و ۳).

۳-۲- روند شکل گیری کنوانسیون حمایت از میراث های

فرهنگی و طبیعی جهان

در آغاز دهه هفتاد میلادی سه روند باعث پدید آمدن کنوانسیون میراث های جهانی گردید:

۱- در دهه ۱۹۶۰ این خطر وجود داشت که با احداث سد بلند آسوان بر روی رودخانه نیل، یادمان های، نوبیا برای همیشه زیر امواج نیل فرو روند. جامعه بین المللی متوجه شد که زیر آب رفتن این یادمان ها خساراتی جبران ناپذیر نه تنها برای مصر و سودان بلکه برای کل

2- The world Heritage committee

1- World Heritage

ملل متحد (یونسکو) تعیین گردیده است. که علاوه بر هماهنگی‌های لازم جهت برگزاری جلسات عمومی، در جایگاهی دیگر به سبب آن که تمامی اختیارات کنوانسیون فوق‌الذکر از جمله ثبت فهرست میراث جهانی و مدیریت منابع صندوق حمایت از میراث‌های جهان و ... به عهده کمیته بین‌الدول گذاشته شده، به نوعی در نقش دبیرخانه کمیته فوق‌الاشاره نیز ظاهر می‌گردد(۳).

۴- مروری اجمالی بر مفاد کنوانسیون حمایت از میراث جهانی (فرهنگی و طبیعی)

ضرورت ایجاد یک سیستم حمایت بین‌المللی برای حفاظت و حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان، در کنار وظایف روشن سازمان یونسکو در کمک به حفاظت و حمایت از این قبیل آثار، سبب شد که اندیشه تدوین یک معاهده جهانی ناظر به موضوع در سال ۱۹۷۲ به بار نشیند. معاهده مذکور بعد از الحاق ۲۰ کشور، رسماً از سال ۱۹۷۵ جزء معاهدات معتبر بین‌المللی محسوب شد. دولت ایران نیز در سال ۱۳۵۳ با تصویب مجلس وقت رسماً به معاهده مذکور ملحق گردید. رؤس مواد کنوانسیون به قرار ذیل می‌باشد:

- تعاریف میراث فرهنگی و طبیعی (مواد ۱ الی ۳)

معاهده ۱۹۷۲ یونسکو، موضوعات و مصادیق مشمول معاهده را که جزء میراث فرهنگی و طبیعی جهان محسوب می‌شوند، در مواد ۱ الی ۳ بیان کرده و از میراث فرهنگی و طبیعی تعریفی مجزا و مستقل ارائه نموده است. ماده ۳ نیز اشاره دارد بر آن که هر یک از دولت‌های عضو کنوانسیون میراث‌های جهانی باید اموال مختلفی را که در قلمرو آن‌ها قرار دارد و هماهنگ با مواد یک و دو می‌باشد، تعیین و مشخص نماید.

- حمایت ملی و حمایت بین‌المللی از میراث فرهنگی و طبیعی (مواد ۴ الی ۷)

معاهده ۱۹۷۲ یونسکو، حمایت و حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی را در دو بعد ملی و بین‌المللی در کنوانسیون پیش‌بینی کرده است.

- کمیته بین‌الدول برای حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان (مواد ۸ الی ۱۴)

- صندوق حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان (مواد ۱۵ الی ۱۸)

- شرایط و چگونگی کمک بین‌المللی (مواد ۱۹ الی ۲۶)

هر یک از دولت‌های عضو کنوانسیون می‌توانند برای حفاظت از میراث فرهنگی و طبیعی واقع در قلمرو خود که دارای ارزش استثنائی جهانی هستند، تقاضای کمک بین‌المللی کنند. فقط آن دسته از میراث فرهنگی و طبیعی مشمول دریافت کمک‌های بین‌المللی می‌گردد که قبلاً در فهرست میراث جهانی به ثبت رسیده باشد.

طبیعی واقع در قلمرو خود را که در خور ثبت است به این کمیته تحویل دهند که شامل مدارک لازم درباره محل، موقعیت و اهمیت اموال مورد نظر می‌باشد. این فهرست جامع تلقی نمی‌شود، در نتیجه کمیته وظایفی را به عهده دارد که اهم آن‌ها به قرار زیر می‌باشد:

- تهیه، تکمیل و انتشار فهرست میراث جهانی و فهرست میراث جهانی در خطر که نجات آن‌ها مستلزم عملیات عظیم می‌باشد

- کمیته درخواست‌های کمک‌های بین‌المللی را که به وسیله دولت‌های متعهد کنوانسیون دریافت می‌دارد، مورد بررسی قرار می‌دهد و فهرست اموالی را که کمک بین‌المللی آن‌ها فراهم شده، منتشر می‌نماید. هدف از این تقاضاها ممکن است حمایت، حفاظت، شناساندن یا احیای این اموال باشد

- کمیته در مورد استفاده از منابع صندوق تصمیم‌گیری کرده و وسایلی را برای افزایش منابع صندوق تامین می‌کند و در این موارد کلیه تدابیر سودمند را اتخاذ می‌نماید.

- کمیته با سازمان‌های بین‌المللی، ملی، دولتی و غیردولتی که دارای مقاصد مشابهی با هدف‌های کنوانسیون هستند، همکاری می‌کند. از این سازمان‌ها می‌توان از مرکز بین‌المللی مطالعات برای حفاظت و مرمت اموال فرهنگی^(۱) (ICROM)، شورای بین‌المللی بناها و محوطه‌ها^(۲) (ICOMOS) و اتحادیه بین‌المللی حفظ طبیعت و منابع آن (IUCN^(۳)) نام برد.

- کمیته وظایف دیگری نیز از قبیل تدوین دستورالعمل‌های اجرایی، آیین‌نامه داخلی کمیته، ترتیب و تشکیل جلسات و ارائه گزارش در اجلاس عمومی کشورهای عضو معاهده بر عهده دارد.

۳-۳-۲- صندوق حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان^(۴)

به موجب بند یک از ماده ۱۵ معاهده ۱۹۷۲ یونسکو، صندوقی برای حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان به نام صندوق «میراث جهانی» تاسیس شده است که این صندوق بر طبق مقررات آیین‌نامه مالی یونسکو از وجوه سپرده شده تشکیل می‌گردد و شامل سهمیه‌های اجباری و داوطلبانه دولت‌های عضو کنوانسیون می‌باشد.

۳-۳-۳- دبیرخانه^(۵)

دبیرخانه کنوانسیون میراث جهانی به استناد بند ۱ ماده ۱۴ متن کنوانسیون مذکور توسط مدیرکل سازمان تربیتی، علمی و فرهنگی

- 1-International center for the study of the preservation & Restoration of cultural property
- 2- International council on monument and sites
- 3-International union for conservation of worldwide Nature (The world conservation union)
- 4- The world Heritage Fund
- 5-The Secretariat to the world Heritage Committee (The world Heritage center)

هرچند فقدان هریک از آثار ارزشمند فرهنگی - تاریخی و یا طبیعی که به علل طبیعی و یا با دخالت عوامل انسانی از بین می‌رود، موجب فقر میراث فرهنگی و طبیعی جهان خواهد شد، اما معاهده ۱۹۷۲ یونسکو و به تبع آن کمیته بین الدول میراث جهانی، صرفاً حفاظت از بخشی از میراث فرهنگی و طبیعی را هدف قرار داده است که دارای ارزش والای جهانی است. کمیته بین الدول در آیین نامه «رهنمود عملیاتی» مصوب ۱۹۹۶ تصریح کرده است که هدف کمیته پیش بینی حفاظت از کلیه آثار فرهنگی و طبیعی مهم و ارزشمند نمی‌باشد، بلکه توجه کمیته بین الدول معطوف به انتخاب و حفاظت از تعداد محدودی از مهم ترین آثار فرهنگی و طبیعی از نقطه نظر بین المللی است. لذا معیارهای ارزشی بر طبق رهنمود عملیاتی کمیته بین الدول برای گزینش میراث فرهنگی از شماره ۱ تا ۶ (I, II, III, IV, V, VI) و میراث طبیعی از ۷ تا ۱۰ (VII, VIII, IX, X) شماره گذاری می‌شود که به ذکر شرایط مذکور می‌پردازیم:

۵-۱- نحوه تشخیص و احراز ارزش جهانی آثار طبیعی

ماده ۲ کنوانسیون برای شمول ضوابط حمایتی معاهده به مصادیق تعریف میراث طبیعی، موارد زیر را لحاظ نموده:

۱- آثار طبیعی متشکل از ترکیبات فیزیکی و زیست شناسی یا مجموعه‌ای از این نوع ترکیبات که از نظر زیبایی شناسی یا علمی واجد ارزش جهانی استثنایی هستند.

۲- ترکیبات زمین شناسی و جغرافیایی طبیعی و مناطق کاملاً مشخص که زیستگاه حیوانات و منطقه رشد گیاهانی است که در معرض انقراض بوده و از نظر علمی حفاظت از آن‌ها، واجد ارزش جهانی استثنایی می‌باشند.

۳- محوطه های طبیعی یا مناطق طبیعی که حدود آن‌ها به دقت مشخص شده است و از نظر علمی، ضرورت حفاظت و یا زیبایی طبیعی شان، دارای ارزش جهانی استثنایی است، که تشخیص و احراز وجود این ارزش استثنایی از اختیارات کمیته بین الدول می‌باشد که علاوه بر آن معیارهای جداگانه زیر را برای تکمیل تعریف و فراهم آوردن امکان شناسایی و ارزیابی مقرر کرده است. وجود حداقل یکی از شرایط (معیارهای ارزشی) زیر در هر اثر طبیعی که ثبت آن در فهرست آثار جهانی از سوی کشور ذینفع تقاضا می‌شود، ضروری است. این ارزش‌ها در مورد میراث طبیعی همان طور که اشاره شد از شماره ۷ تا ۱۰ (VII, VIII, IX, X) شماره گذاری می‌شود. شرایط مذکور عبارتند از:

VII - پدیده‌های ممتاز طبیعی یا مناطق برخوردار از زیبایی طبیعی استثنایی بوده و به لحاظ هنری واجد اهمیت استثنایی باشد.

- برنامه‌های آموزشی (مواد ۲۷ و ۲۸)

کشور های عضو باید به وسیله برنامه های آموزشی و اطلاعاتی خود در سطح وسیعی کوشش کنند تا احترام و پیوند ملت های خود را نسبت به میراث فرهنگی و طبیعی تقویت نمایند.

- گزارش‌ها (ماده ۲۹)

طبق ماده ۲۹ کنوانسیون میراث جهانی، دولت های عضو گزارش عملکرد و پیشرفت اجرای برنامه‌های مرتبط با بررسی و شناسایی، حمایت های حقوقی، ایجاد سیستمهای مدیری، برنامه ریزی و اجرای برنامه‌های حفاظتی و معرفی میراث فرهنگی و طبیعی دارای ارزش های جهانی واقع در قلمرو خود را به دبیرخانه کمیته بین الدول تسلیم خواهند کرد. کمیته میراث جهانی نیز، گزارش جهانی اجرای مفاد معاهده در سطح جهان را به اجلاس عمومی کشورهای عضو معاهده ارایه خواهد نمود.

- مقررات نهایی (مواد ۳۰ الی ۳۸)

این مقررات در بردارنده مواردی چون قبول کنوانسیون، نحوه تسلیم سند الحاق، چگونگی فسخ، زبان های رسمی کنوانسیون و... می‌باشد (۷).

۵- بررسی معیارهای ارزشی گزینش میراث های جهانی

فقدان یک تعبیر واحد از عبارت «ارزش جهانی» در فرهنگ جوامع مختلف جهان می‌توانست عملاً دایره مشمول معاهده ۱۹۷۲ را به اغلب آثار فرهنگی - تاریخی و طبیعی جهان گسترش دهند. این توسعه هرچند به لحاظ فرهنگی و نظری می‌تواند ارزشمند تلقی شود، ولی در ایجاد تفاهم فرهنگی بین ملت ها و تمدن ها مؤثر واقع نشده و به لحاظ اجرایی، مشکلات عدیده‌ای را فراهم می‌آورد که عملاً می‌توانست معاهده ۱۹۷۲ را از اهداف خود دور ساخته و آن را به سندی متروک مبدل سازد. به همین علت کمیته بین الدول میراث جهانی که فعالیت خود را از سال ۱۹۷۶ آغاز و اولین جلسه آن در سال ۱۹۷۷ برگزار گردید، به منظور ایجاد وحدت نظر درخصوص دایره شمول معاهده ۱۹۷۲ از نظر وجود و نحوه احراز ارزش های استثنایی جهانی در یک اثر واحد، دستورالعمل‌هایی را منتشر کرده و با توجه به تجارب ناشی از اجرای آن مکرراً مورد بازنگری و اصلاح قرار داده است. آخرین دستور العمل اجرایی که از سوی کمیته بین الدول در فوریه ۱۹۹۶ منتشر شده است، شرایطی را برای شمول تعریف « میراث فرهنگی جهانی » بر یک اثر خاص، بیان کرده است که مکمل تعریف مندرج در معاهده به شمار می‌رود و ابهامات موجود را تا حد زیادی بر طرف کرده است.

کمیته بین الدول میراث جهانی، میراث فرهنگی و طبیعی را از جمله ثروت های ملی بی نظیر و منحصر به فرد می‌داند که نه تنها به ملت ها بلکه به عنوان بخشی از میراث جهانی، به تمامی بشریت تعلق دارد.

- آثار پیشنهادی طبق معیار VII باید حایز ارزش هنری یا زیبایی شناسی بوده و شامل مناطقی باشد که برای حفاظت از ارزش های مذکور جنبه حیاتی دارند. برای مثال، اثری که ارزش بصری آن به آبخاری وابسته است، باید شرایط تمامیت را تامین کند، چنانچه آبگیرهای مجاور و مناطق پایین نهری را که به صورت یکپارچه در ارتباط با حفظ کیفیات زیبایی شناسانه اثر هستند، را نیز در بر بگیرد.

- آثار پیشنهادی طبق معیار VII باید شامل تمام یا حداکثر ممکن از عناصری باشد که ارتباط متقابل اثر را با محیط طبیعی وابسته به آن نشان می‌دهد. به عنوان مثال، یک منطقه مربوط به «عصر یخبندان» الزاماً باید شامل منطقه بارش برف، یخچال، نمونه‌هایی از مقاطع رسوب گذاری و کولونی شدن و ایجاد تنگه از طریق اعمال فشار باشد (از جمله مراحل ایجاد شیارها، همرفت و مراحل تسلسل گیاهی و غیره)

- آثار پیشنهادی طبق معیار IX باید از وسعت کافی برخوردار بوده و حاوی عناصر ضروری برای حفاظت دراز مدت و معرفی اکوسیستم و تنوع زیستی محیط باشد. برای مثال، یک حوزه جنگلی حاره‌ای برای اینکه شرایط تمامیت را تامین کند باید شامل میزان مشخصی از تغییرات از نظر ارتفاع از سطح دریا، تغییرات توپوگرافی و انواع خاک، سیستم‌های جالیزی و جالیزهای ایجاد شده به صورت طبیعی باشد. به همین ترتیب یک صخره مرجانی برای مثال باید شامل علف دریایی، چندل یا سایر اکوسیستم های مجاوری باشد که درون داده های تغذیه‌ای و رسوبی صخره را تنظیم می‌کند؛

- آثار پیشنهادی طبق معیار X باید مهم ترین آثار برای حفظ تنوع زیستی (بیولوژیکی) باشند. منظور از تنوع زیستی تغییرپذیری ساز واره‌های زنده در زمین، دریا و دیگر اکوسیستم های آبی و مجموعه های بوم شناسی است و شامل تنوع و گوناگونی در داخل هر یک از گونه‌ها و بین گونه های مختلف و اکوسیستم منطقه است. فقط آن دسته از آثاری که از نظر بیولوژیکی (زیستی) دارای بالاترین تنوع هستند و یا نمایشگر چنین خصلتی می باشند، احتمالاً این معیارها را تامین می‌کنند. این آثار می باید دربردارنده زیستگاه هایی باشند که برای نگهداری متنوع‌ترین گیاهان و جانوران مرتبط با حیات طبیعی منطقه و اکوسیستم های آن به کار روند. برای مثال یک کرم دشت حاره‌ای شرایط تمامیت را تامین می‌کند چنانچه شامل تلفیقی کامل از گیاهخواران تکامل یافته و گیاهان به طور هماهنگ باشد، یک اکوسیستم جزیره‌ای باید در بردارنده اکوسیستم های حافظ بیوتای اندمیک باشد. یک اثر باید در بردارنده گونه‌های بسیار متنوع و وسیع باشد که حیاتی‌ترین زاد بوم های لازم جهت تضمین بقای جمعیت‌های زیستای آن گونه‌ها را شامل شوند. در رابطه با منطقه‌ای که در بردارنده گونه‌های مهاجر است، پرورش فصلی و مکان های لانه

VIII - نمونه برجسته‌ای که نمایانگر مراحل عمده ای از تاریخ زمین، شامل سوابق حیات بر روی آن، فرآیندهای مهم زمین شناسی که مستمراً در تکامل اشکال آن موثر است یا نشانگر ویژگی های عمده جغرافیای طبیعی و شکل ظاهر زمین باشد.

IX - نمونه برجسته‌ای که نمایانگر تحولات مهم و مستمر بوم شناسی زیستی یا تحول و تکامل آب های زیر زمینی، آب های شیرین، اکوسیستم های ساحلی و دریایی و جامعه گیاهان و جانوران باشد.

X - مهم ترین زیستگاه های طبیعی گونه‌های نادر که به لحاظ علمی یا ضرورت حفاظت از آنها، اهمیت جهانی دارد.

این قبیل اماکن به شرطی جزو میراث فرهنگی و یا طبیعی استثنایی جهان قرار می‌گیرند که علاوه بر دارا بودن شرایط فوق الذکر دارای شرایطی از قبیل تمامیت (یکپارچگی) و یا اصالت باشند و از یک سیستم حفاظت و مدیریت مناسب جهت تضمین امنیت برخوردار باشند.

۲-۵- شرایط لازم جهت ثبت آثار طبیعی در فهرست میراث جهانی به همراه معیارها

۱-۲-۵- تمامیت

کلیه آثار نامزد شده همان طور که اشاره گردید برای ثبت در فهرست میراث جهانی باید شرایط تمامیت را تامین کنند. در واقع تمامیت مقیاسی از کلیت، بکر بودن و دست نخورده بودن میراث فرهنگی و یا طبیعی و خصوصیات آن است. بررسی شرایط تمامیت، نیازمند سنجش کیفی اثر به قرار ذیل است که باید در اظهار نامه تمامیت ذکر شود:

الف - مشتمل بر تمام عناصر لازم جهت ابراز ارزش جهانی متمایز باشد؛

ب - دارای ابعاد مناسب جهت به نمایش گذاشتن کامل ویژگی ها و فرایندهایی که اهمیت اثر را منتقل کند؛

ج - به دلیل عدم رسیدگی کافی و تبعات منفی توسعه، دچار آسیب جدی نشده باشد.

در رابطه با تمامی آثار نامزد شده طبق معیارهای VII تا X فرآیندهای بیو فیزیکی و ویژگی های شکل زمین باید نسبتاً دست نخورده باقی مانده باشند. در هر صورت باید اذعان داشت که هیچ منطقه‌ای به طور کامل دست نخورده نبوده و تمامی مناطق طبیعی در یک وضعیت پویا بوده و تا حدودی با مردمان در تماس هستند. فعالیت های بشری از جمله امور جوامع سنتی و جوامع محلی غالباً در مناطق طبیعی صورت می‌گیرند. این فعالیت ها ممکن است با ارزش جهانی متمایز منطقه، آن جا که به طور اکولوژیکی پایدار هستند، سازگاری داشته باشند. به علاوه درمورد آثاری که طبق معیارهای VII تا X نامزد شده‌اند یک شرط متقابل تمامیت برای هر معیار تعریف شده است که به شرح زیر می‌باشد:

اظهارنامه‌ای دال بر اینکه چرا نیازی به یک منطقه بافر نبوده است، ارائه گردد.

ب - سیستم‌های مدیریتی

هر اثر نامزد شده باید دارای یک طرح مدیریتی مناسب با یک سیستم مدیریتی مستند شده باشد که نحوه حفاظت از اثر را ترجیحاً با ابزارهای مشارکتی، مشخص می‌کند. هدف از سیستم مدیریتی همان طور که پیشتر به آن اشاره شد در واقع تضمین حفاظت مؤثر اثر نامزد شده برای نسلهای فعلی و آتی است. عناصر مشترک یک سیستم مدیریتی کارآمد اعم از سنتی و مدرن شامل موارد زیر است: درکی جامع و مشترک از اثر از سوی تمام افراد دست اندرکار، یک دوره برنامه ریزی، اجرا ی پایش، ارزیابی و باز خورد، دخیل بودن مراجع ذیصلاح و افراد حقیقی و حقوقی ذینفع، تخصیص منابع لازم، ظرفیت سازی و گزارشی مسوولانه و شفاف درباره نحوه کا کرد سیستم مدیریتی.

در پاره‌ای موارد، شاید یک طرح مدیریتی یا دیگر سیستم‌های مدیریتی به هنگام نامزد شدن یک اثر برای ارائه به کمیته میراث جهانی وجود نداشته باشد. کشور متعهد مربوطه در این موارد باید روشن سازد که یک طرح مدیریتی یا سیستم مدیریتی چه هنگام تدوین و برقرار خواهد شد و نحوه بهره وری از منابع لازم جهت آماده سازی و پیاده سازی طرح یا سیستم مدیریتی جدید چگونه خواهد بود.

۶- روند ثبت آثار

۶-۱- روند ثبت آثار در فهرست میراث فرهنگی

آماده سازی یک فهرست تجربی توسط کشورهای متعهد روندی است که قبل از اقدام به ثبت اثر باید توسط کشورهای متعهد طی شود. فهرست تجربی در حقیقت سیاهه‌ای از آثاری می‌باشد که در قلمرو هر کشور عضو کنوانسیون قرار داشته و از دیدگاه آن کشور مناسب برای به ثبت رسیدن در فهرست میراث جهانی است. به منظور آسان کردن کار کلیه طرفهای ذیربط کمیته بین الدول، از کشورهای عضو تقاضا می‌شود فهرست‌های تجربی خود را به شکل استاندارد تنظیم نمایند که در آن درج اطلاعات تحت عناوین نام اثر، موقعیت جغرافیایی اثر، توصیف کوتاه اثر و ذکر دلایل برخورداری از ارزش والای جهانی اثر، بر طبق معیارها و شرایط اصالت و تمامیت و با عنایت به اموال مشابهی که در داخل و خارج مرزهای کشور ذیربط وجود دارد، پیش بینی شده است.

اموال طبیعی را باید بر طبق تقسیمات جغرافیایی زیستی مشخص نمود و همراه با پرونده درخواست نامزدی تسلیم کمیته بین الدول نمود. چنان چه کشور نامزد کننده اقدامات اصلاحی پیشنهاد خود را

سازی و مسیرهای مهاجرت، هرکجا قرار داشته باشند، باید به طور مناسب مورد حفاظت قرار بگیرند.

۵-۲-۲- حفاظت و مدیریت

حفاظت و مدیریت آثار میراث جهانی باید تضمین کند که ارزش جهانی برجسته و نیز شرایط تمامیت و یا اصالت به هنگام ثبت آن اثر محفوظ مانده و یا در آینده ارتقاء می‌یابد. تمام آثار به ثبت رسیده در فهرست میراث جهانی باید دارای قوانین حفاظت و مدیریت قانونی، نهادی و / یا سنتی باشند تا حفاظت از آنها تضمین شود. کشورهای متعهد باید در سطح ملی، منطقه‌ای، شهرداری و / یا سنتی در مورد اثر نامزد شده حفاظت کافی به عمل آورند. آنها لازم است متون مناسبی را ضمیمه اثر نامزد شده کرده و به همراه آن به روشنی توضیح دهند که حفاظت عرضه شده از سوی آنها برای حفظ اثر به چه طریقی عمل می‌کند.

اقدامات قانونی و حقوقی جهت محافظت :

چنان چه گذشت، اقدامات حقوقی و قانونی در سطوح ملی و محلی باید بقای اثر و محافظت از آن را در برابر توسعه و تحولاتی که ممکن است تأثیرات منفی بر روی ارزش جهانی برجسته و یا تمامیت و / یا اصالت اثر داشته باشند، تضمین کنند.

الف - مرزهای مربوط به حفاظت مؤثر

تعیین مرزها یک شرط ضروری جهت حفاظت مؤثر از آثار نامزد شده است. مرزها باید مشخص شوند تا ارزش جهانی استثنایی تضمین شده و تمامیت آن تایید گردد. آثار نامزد شده طبق معیارهای نامبرده، باید ملزومات فضایی اکوسیستم ها، گونه‌ها، فرآیندها و پدیده‌هایی که مبنای ثبت آنها در فهرست میراث جهانی واقع شده‌اند، را منعکس نمایند. مرزها باید شامل مناطق کافی باشند که کاملاً مجاور منطقه حایز ارزش جهانی استثنایی هستند، تا از ارزش های میراثی اثر در برابر تبعات مستقیم تعرضات انسانی و اثرات به کارگیری منابع منطقه نامزد شده محافظت کنند. مرزهای اثر نامزد شده ممکن است با یک یا چند منطقه حفاظت شده تداخل پیدا کند، آن گونه که در مورد پارکهای ملی یا ذخایر طبیعی، ذخایر بیوسفری یا مناطق تاریخی حفاظت شده رخ داده است. این گونه مناطق احداث شده تحت حفاظت ممکن است در بردارنده چندین حوزه مدیریتی باشند و صرفاً بخش یا تعدادی از این حوزه ها ممکن است معیارهای به ثبت رسیدن را تامین کنند. ضمناً هر کجا که برای محافظت اثر لازم باشد، باید یک منطقه بافر (ضربه گیر) تامین گردد. این منطقه درواقع منطقه‌ای است که اثر نامزد شده را محصور کرده و محدودیت های حقوقی و یا معمول مکمل را در زمینه به کارگیری و توسعه آن، اعمال می‌کند تا درجه بالاتری از حفاظت در اختیار آن اثر قرار گیرد. در حالی که هیچ منطقه بافری پیشنهاد نشده باشد، برای اثر نامزد شده باید

د - اتخاذ تصمیمی مبنی بر اینکه (به طور داوطلبانه) ارایه نامزدهای جدید را به حالت تعلیق درآورد (۸).

۷- مروری بر وضعیت کنوانسیون میراث جهانی در ایران

۷-۱- سابقه عضویت ایران در کنوانسیون

ایران از جمله کشورهای آغاز گر و پیشرو پیوستن به کنوانسیون حمایت از میراث فرهنگی و طبیعی جهان بوده، چنانچه تاریخ عضویت ایران در این کنوانسیون به بیست و ششم فوریه یکهزار و نهصد و هفتاد و پنج میلادی بر می‌گردد. پس از تصویب آن در جلسه روز یکشنبه هشتم دی ماه یکهزار و سیصد و پنجاه و سه شمسی در مجلس شورای ملی، کنوانسیون فوق‌الاشاره در ایران لازم‌الاجرا گردید.

۷-۲- مرجع ملی کنوانسیون در ایران

سازمان میراث فرهنگی و گردشگری و سازمان حفاظت محیط زیست، مرجع ملی کنوانسیون مذکور در ایران می‌باشند که هر یک بنا بر حیطة کاری خود در زمینه میراث‌های فرهنگی و میراث‌های طبیعی عمل می‌نمایند.

۷-۳- وضعیت اجرای کنوانسیون در کشور و عملکرد دستگاه

های ذریبط

در خصوص نحوه اجرای کنوانسیون میراث جهانی در ایران در زمینه میراث فرهنگی، شرایط به گونه‌ای است که در طول ۴۰ سالی که ایران عضویت در کنوانسیون ۱۹۷۲ یونسکو را پذیرفته و با توجه به پیشینه تاریخی ایران (قریب به ۶۰۰۰ سال تاریخ مدون)، هفده اثر فرهنگی - تاریخی ایرانی (از جمله پرسپولیس، چغازنبیل، میدان امام اصفهان، تخت سلیمان، بهم، پاسارگاد، سلطانیه، بیستون، باغ ایرانی، کاخ گلستان و ...) در فهرست میراث جهانی ثبت شده که سه اثر اول مشتمل بر پرسپولیس (تخت جمشید) در استان فارس، میدان امام (میدان نقش جهان) در استان اصفهان و چغازنبیل در استان خوزستان در سال ۱۳۵۸ (۱۹۷۹ میلادی) به ثبت رسیده است. و با یک خلاء زمانی ۲۴ ساله، از سال ۱۳۸۲ (۲۰۰۳ میلادی) تا به امروز چهارده اثر فرهنگی در این فهرست ثبت شده است (۷).

لازم به توضیح است که سازمان حفاظت محیط زیست با وجود آن که متولی ملی کنوانسیون مذکور در زمینه حفاظت از میراث طبیعی می‌باشد اما در زمینه تحقیقات و مطالعات در این زمینه کوتاهی کرده، چنانچه در طی ۴۰ سال که از عضویت ایران در کنوانسیون مذکور می‌گذرد هیچ فعالیتی در زمینه معرفی میراث طبیعی صورت نپذیرفته و ایران حتی دارای یک اثر طبیعی ثبت شده در فهرست میراث جهانی در کنوانسیون نمی‌باشد. این درحالی است که شرایط جغرافیایی و طبیعی ایران به گونه‌ای است که در صورت توجه به این

به مورد اجرا نگذارد کمیته مذکور به بررسی حذف آن اثر از فهرست تجربی میراث جهانی، طبق روش‌های مصوب خود عمل خواهد نمود.

کشورهای متعدّد باید فهرست تجربی خود را ترجیحاً، حداقل یک سال قبل از تسلیم داشتن نامزدی به دبیرخانه تحویل دهند. ضمناً کشورهای عضو تشویق شده‌اند تا حداقل هر ۱۰ سال یک بار فهرست تجربی خود را مورد بازنگری قرار داده و مجدداً به زبان‌های انگلیسی و یا فرانسه با استفاده از چارچوب و استانداردهای قید شده در آخرین دستورالعمل اجرایی کمیته بین‌الدول ارایه نمایند. ذکر این نکته ضروری است که فهرست مذکور پس از تکمیل و امضا توسط بالاترین مرجع حکومتی ذیصلاح، به مرکز معیارهای سنجش ارزش جهانی استثنایی ارایه می‌شود.

۶-۲- نحوه نامزد نمودن آثار توسط کشورهای متعدّد جهت

درج در فهرست میراث جهانی

شایان ذکر است که آثار نامزد و معرفی شده توسط کشورهای عضو، جهت ثبت در فهرست میراث جهانی، لزوماً باید از پیش در فهرست تجربی کشور متعدّد ذکر شده باشند. برای ارتقاء و بسط فهرست میراث جهانی شناخته شده، متوازن و معتبر، از کشورهای عضو کنوانسیون تقاضا شده است تا به این نکته توجه داشته باشند که آیا میراث آن‌ها از پیش در فهرست تجربی شان جای گرفته است یا خیر؟ در صورت مثبت بودن پاسخ این امر کمک خواهد کرد تا فهرست به صورتی جهان شمول به معرفی میراث بپردازد و بدین منظور چنین عمل نمایند:

الف - به طور داوطلبانه برای نامزدهای خود یک منطقه حائل^۱ مکفی مطابق شرایطی که خود تعریف خواهند کرد تعیین و یا

ب - صرفاً آثاری را پیشنهاد نمایند که به نحوی در طبقه بندی عرضه شده قرار می‌گیرند و یا

ج - کشورهای عضو می‌توانند در یک تقاضای نامزدی واحد^۲ مجموعه‌ای از آثار طبیعی یا فرهنگی واقع در مناطق جغرافیایی متفاوت اما مرتبط با یکدیگر را عرضه نمایند یا؛

۱- منطقه حایل را می‌توان منطقه‌ای تعریف کرد که اموال را در میان گرفته و محدودیت‌هایی در استفاده از آن برقرار شده تا یک لایه حفاظتی اضافی برای اموال تعیین شود. در هر مورد لازم است محوطه‌ای که منطقه حایل را تشکیل می‌دهد با انجام مطالعات فنی معین شود و جزئیات راجع به وسعت، خصوصیات و استفاده مجاز از منطقه حایل و نیز نقشه‌ای که حدود دقیق آن را تعیین می‌کند در پرونده نامزدی آثار مورد بحث ارایه گردد.

۲- این تقاضای واحد باید با عنایت به ملاحظات ذیل پیشنهاد شود: متعلق به الف - گروه تاریخی - فرهنگی مشابه یا

ب - نوعی مشابه از آثار که خاص یک منطقه جغرافیایی است

ج - وضعیت یکسان زمین از نظر شکل، منطقه‌ای واحد از نظر جغرافیایی زیستی یا نوعی مشابه از ساختار زیست محیطی مشروط بر آن که تمامی مجموعه و نه اجزا تشکیل دهنده آن به تنهایی مد نظر قرار گیرد، دارای ارزش والای جهانی باشند.

مقوله می توانستیم حداقل همپای آثار فرهنگی- تاریخی خود آثار طبیعی در فهرست کنوانسیون به ثبت برسانیم.

تنها موردی که از طریق سازمان حفاظت محیط زیست جهت ثبت یک اثر طبیعی جهانی می توان نام برد، تلاش هایی است که جهت به ثبت رساندن پارک ملی گلستان (محمد رضا شاه سابق) در سال های قبل از انقلاب صورت پذیرفت که به علت وقوع انقلاب اسلامی، تحولات اجتماعی و تغییر دیدگاه ها و مطالبات و در ادامه آغاز جنگ تحمیلی هیچ گاه عملی نگردید و در نیمه راه متوقف ماند^۱ (۳) و [۸].

شایان ذکر است از سال ۲۰۰۷ تا کنون، سازمان میراث فرهنگی کشور اقدام به پیشنهاد تعدادی از آثار طبیعی کشور را در فهرست تجربی خود ارایه داده و یک سال قبل از تسلیم داشتن نامزدی به دبیرخانه تحویل داده اند ولی متأسفانه هیچ یک از این پیشنهادها برای ثبت تاکنون موفقیت آموز نبوده از جمله می توان به منطقه حافظت شده ارسباران (۲۰۰۷/۰۸/۰۹)، دماوند (۲۰۰۸/۰۲/۰۵)، جنگل های هیرکانی (۲۰۰۷/۰۸/۰۹) و... (۸).

- مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست (میراث طبیعی ایران)

به منظور حفظ بقای تنوع زیستی، قسمت هایی از مناطق بکر و دست نخورده محیط طبیعی کشور، براساس بند الف ماده ۳ قانون حفاظت و بهسازی محیط زیست تحت عناوین پارک های ملی، آثار طبیعی ملی، پنگاهگاه حیات وحش و منطقه حفاظت شده تحت حفاظت سازمان حفاظت محیط زیست کشور قرار دارند. به نحوی که هرگونه دخل و تصرف در اراضی مشمول این مناطق، تابع مقررات ویژه ای است و سازمان قایم مقام کلیه سازمانها و وزارتخانه های دیگر است. توضیح این نکته ضروری است که سازمان می تواند به منظور حفظ حیات وحش و مناطق و چشم اندازهای طبیعی، برخی دیگر از مناطق را نیز برای مدتی محدود تحت حفاظت قرار دهد که در این مورد می توان به مناطق شکار ممنوع، رودخانه ها، تالاب ها و زیستگاه های دریایی اشاره نمود.

۱- براساس مصاحبه با آقای دکتر فرهاد دبیری، مدیرکل محیط طبیعی سازمان حفاظت محیط زیست و آقای یونس صمدی، مدیر کل اسبق دفتر حقوقی و امور مجلس سازمان میراث فرهنگی و گردشگری

جدول ۱- تعداد و وسعت مناطق چهارگانه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست طی سال های ۸۸ تا ۹۳

سال	۱۳۸۸	۱۳۸۹	۱۳۹۰	۱۳۹۱	۱۳۹۲	۱۳۹۳
پارک ملی	۲۳	۲۳	۲۸	۲۸	۲۸	۲۹
اثر طبیعی ملی	۲۳	۳۰	۳۵	۳۵	۳۵	۳۵
منطقه حفاظت شده	۱۱۲	۱۱۳	۱۶۶	۱۶۶	۱۶۶	۱۶۶
پناهگاه حیات وحش	۳۶	۳۷	۴۳	۴۳	۴۴	۴۴
جمع (تعداد)	۱۹۴	۲۰۳	۲۷۲	۲۷۳	۲۷۳	۲۷۴
مساحت (هکتار) میلیون	۱۲۷۹۶۸۵۶	۱۶۴۴۲۹۹۱/۸۷	۱۶۷۱۱۷۵۳	۱۷۱۴۷۳۱۶	۱۷۰۸۶۶۷۸	۱۷۰۸۶۴۰۲/۳۲

منطقه از طرف نامزدهای فهرست میراث جهانی باید یک سیستم مدیریتی مستند داشته باشند که حفاظت موثر اثر را در حال و آینده تامین نماید. از همین رو این خواسته کنوانسیون میراث های طبیعی و فرهنگی در مورد مناطق بررسی شده پیشاپیش تامین شده است[*].

۸-۱- پارک ملی گلستان (ذخیره گاه زیستکره)

پارک ملی گلستان در شمال ایران دارای جنوب شرقی دریای خزر و مساحتی برابر با ۸۷۲۴۱ هکتار می باشد. شیب دامنه های کوهستانی پارک بسیار شدید بوده و اغلب به صورت صخره های سنگی همراه با پرتگاه های متعدد است و به تدریج به سمت شرق، از شیب دامنه ها کاسته شده و دشت های ارتفاعی تشکیل شده اند. در شمال پارک نیز تپه ماهورهای کم ارتفاع قرار دارد. قرار گرفتن پارک ملی گلستان در مرز بین اقلیم های نیمه مرطوب خزری و نیمه خشک و دارا بودن پستی و بلندی های گوناگون سبب شده از اقلیم های متنوعی برخوردار باشد که ایجاد کننده جنگل های پهن برگ در غرب پارک (حد نهایی شرقی جنگل های خزری)، جنگل های سوزنی برگ در ارتفاعات و مراتع در تپه ماهورهای شرق و شمال آن است.

از نظر زمین شناسی، ساختمان بخش عمده پارک ملی گلستان را تاقدیمی ساخته است که امتداد محورش تقریباً شرقی - غربی است. هسته تاقدیس را نهشته های ژوراسیک میانی تشکیل می دهند ولی یال شمالی آن به ترتیب از نهشته های ژوراسیک بالایی، کرتاسه زیرین و یال جنوبی آن نیز از آهکهای ژوراسیک بالایی ساخته شده است. این ساختار توسط دسته گسل های معکوس که از جنوب کوه آلوباغ با روند تقریباً شمال شرقی - جنوب غربی می گذرند قطع شده و نهشته کهن تر را بالا آورده و در برابر برون زده های جوانتر می گذارد.

پارک ملی گلستان در محل تلاقی منطقه البرز شرقی و زون کپه داغ، گسل های متعددی دارد، به نحوی که ۸ گسل یا از درون پارک ملی عبور کرده یا بخشی از مرز آن را تشکیل می دهند. مسیر رودخانه اصلی پارک ملی (مادرسو) نیز یکی از این گسل ها به طول ۲۲ کیلومتر می باشد.

براساس استانداردهای جهانی، این عرصه ها باید حداقل ۱۰ درصد کل خاک هر کشور را شامل شود، در حال حاضر مناطق تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست با مساحت ۱۷/۰۸ میلیون هکتار، ۱۰/۴۱ درصد از سطح کشور را به خود اختصاص داده است.

ذکر این نکته ضروری به نظر می رسد که مناطق چهارگانه تحت نظارت سازمان حفاظت محیط زیست تا قبل از تاسیس سازمان حفاظت محیط زیست در سال ۱۳۵۳ تحت عناوین پارک وحش و منطقه حفاظت شده تحت مدیریت این سازمان بوده اند، که متاثر از معیارهای اتحادیه جهانی حفاظت از طبیعت و منابع طبیعی (IUCN) و دیگر موسسات ملی و جهانی ذیربط بوده که بعدها در قالب عناوین مناطق چهارگانه تغییر نام یافته است (۹ و ۱۰).

۸ - بررسی موردی و مقایسه تطبیقی مناطق منتخب با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی

در این بخش به بررسی هشت منطقه از میان ۲۷۴ منطقه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست، تحت عناوین پارک ملی گلستان، پارک ملی کویر، منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش توران، منطقه حفاظت شده ارزن و پریشان، منطقه حفاظت شده گنو، منطقه حفاظت شده ارسباران و پارک ملی پناهگاه حیات وحش میانکاله پرداخته می شود که از یک طرف همگی متشکل از ترکیبات فیزیکی و زیست شناسی یا مجموعه ای از این نوع ترکیبات بوده که از نظر زیبایی شناسی یا علمی حایز ارزش جهانی استثنایی بوده و نیز زیستگاه حیوانات و منطقه رشد گیاهان مورد تهدید بوده اند که در تطابق با ماده ۲ کنوانسیون میراث های جهانی قرار دارند. هم چنین هر یک نیز حداقل با یکی از معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مطابقت دارند، چرا که جهت ثبت یک اثر در فهرست جهانی علاوه بر تطابق با ماده ۲ کنوانسیون میراث های جهانی، مطابقت با حداقل یکی از معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی ضروری می باشد.

تمامی مناطقی که مورد مطالعه قرار گرفته اند در طبقه بندی IUC به عنوان ذخیره گاه زیست کره^۱ مشخص شده اند. به همین منظور هر

- نتیجه تطبیق شرایط منطقه با معیارها

با توجه به شرایط زمین شناسی، ژئومورفولوژی، خاک، زیستگاه ها، منابع آب، گونه های غالب و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول (مصوب ۲۰۰۵) منطقه مذکور مطابق با معیارهای X, IX, VI, VII به شرح ذیل می باشد:

VII- پارک ملی گلستان به سبب داشتن چشم اندازهای زیبا از جمله آبشارها، کوهها، درهها، تنوع گیاهی و جانوری چشمگیر، منابع آبی متنوع و ... و تطابق با بند هفت شامل پدیده های ممتاز طبیعی واجد اهمیت، جهت ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد.

VIII- پارک ملی گلستان به سبب طی مراحل مختلف زمین شناسی از جمله دوره پرکامبرین (رسوبات آهکی) سیلیورین، دوونین، ژوراسیک (ماسه سنگ ها)، کرتاسه (سنگ های ماری و شیل)، نئوژن، سنگ های متعدد و فسیل های مختلف نمایانگر مراحل عمده ای از تاریخ زمین بوده، لذا قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را در تطابق با بند هشت دارا می باشد.

IX- پارک ملی گلستان به علت قرارگرفتن در منطقه گذار^۱ بین جنگل های هیرکانی، بیشه های ارس و کوهستان و استپ های درمنه قرار گرفته و از طرف دیگر دارای منابع آبی متفاوت می باشد. به عنوان نمونه برجسته ای که نمایانگر تحولات مهم بوم شناسی و تکامل منابع آبی می باشد، در تطابق با بند نه قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را دارد.

X- پارک ملی گلستان از آن جا که خاستگاه زیستی گونه های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض و نادر است، لذا به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه های طبیعی در مطابقت با بند ده معیارها بوده و به سبب اهمیت جهانی واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد (۱۱، ۱۲، ۱۳) و (*).

۸-۲- پارک ملی کویر

پارک ملی کویر به مساحت ۶۸۶۵۹۸ هکتار حدود ۵۰ کیلومتری جنوب تهران در منطقه ای خشک و بیابانی واقع شده و شهر های اطراف آن، ورامین در شمال، گرمسار در شمال شرق، کاشان در جنوب و قم در غرب می باشند. راه اصلی دسترسی به آن از ورامین صورت می گیرد.

در این منطقه تشکیلات مختلف زمین شناسی از پالئوزویک تا زمان حاضر رخنمون دارند. معادن موجود در پارک شامل استرونیوم، ژئولیت، بنتونیت، گچ، سولفات آلومینیوم و باریت است.

پارک ملی کویر دارای ژئومورفولوژی به قرار زیر است:

از نظر ژئو مورفولوژی، بخش غربی از کوه های مرتفع و سنگلاخی با دره های عمیق تشکیل شده و در شرق پارک از ارتفاع کوهها کم می شود و در جنوب شرقی، مخروط افکنه های وسیع و تپه ماهورها دیده می شوند. ۵۱ درصد از سطح پارک را مناطق کوهستانی، ۴۱ درصد آن را تپه ماهورها و ۵/۲ درصد را فلات ها و تراس های فوقانی تشکیل می دهند. خاک مناطق کوهستانی اغلب کم عمق تا بسیار کم بوده و دارای سنگریزه فراوان است و دارای آهک فراوان می باشد. خاک های تپه ماهورها نیز اغلب کم عمق بوده و نفوذ پذیری متوسطی دارند و مقدار آهک در آنها زیاد است. این خاک ها دارای ۱۵ تا ۵۰ درصد سنگریزه می باشند. خاک های واقع بر روی فلات ها نسبتاً عمیق تا عمیق بوده و میزان سنگریزه کمتری دارند.

پارک ملی گلستان از نظر منابع آبی بسیار غنی است. منابع آب موجود شامل آبهای سطحی و زیرزمینی هستند. این پارک علاوه بر رودخانه دایمی و نهرهای متعدد دارای چشمه های فراوانی است که تنوع چشم اندازها را افزایش داده و شرایط مناسب برای شکل گیری اکوتوریسم فراهم می آورد.

از نظر آب های زیرزمینی با توجه به سازماندهای آهکی به صورت گسترده در منطقه و غسل ها و شکستگی های فراوان، چشمه های زیادی در این پارک وجود دارند که ۱۱۴ دهنه از آنها اندازه گیری شده و تقریباً در هر ۸۰۰ هکتار از سطح پارک ملی یک چشمه وجود دارد. این چشمه ها در فصول پربابی، محیط آبی وسیعی را در پارک به وجود می آورد که از نظر تنوع اکوسیستمی حایز اهمیت است.

زیستگاه های موجود در پارک نیز در بردارنده مناطق زیر می باشد:

- جنگل های خزان کننده مناطق پست و بلند هیرکانی، بیشه های خزان کننده مناطق پست و بلند هیرکانی

- جوامع مختلط جنگل های خزان کننده و بیشه زارهای خزان کننده، جوامع مختلط پهن برگ و سوزنی برگ

- جوامع مختلط درختچه ای و علفی، بیشه زارهای ارس، جوامع کوهسری، رویش گیاهان استپی و خشکی پسند

پارک ملی گلستان در زون گذار بین جنگل های هیرکانی، بیشه های ارس، کوهستان و استپ های درمنه قرار دارد و از این رو به دلیل وجود رویشگاه های متنوع دارای تنوع گیاهی چشمگیری است. تا کنون حدود ۱۳۰۰ گونه در این منطقه شناسایی شده است، که سپیدار آن در معرض انقراض و شش گونه آن از جمله زعفران آلمه، سنبل بیابانی تاجیکستانی و... نادر می باشد. در زمینه حیات جانوری نیز، عقاب شاهی، پلنگ، خفاش نعل اسبی کوچک و غیره در معرض انقراض و نادر می باشند.

کوهستانی آن را در بر گرفته است. تجمع عناصر متعلق به مناطق و پهنه های جغرافیایی گیاهی دور و نزدیک و حضور این عناصر در یک محدوده نه چندان وسیع، حاکی از ویژگی منحصر به فرد این کوهستان در برخورد با شرایط زیست اقلیمی و زیست جغرافیایی خاص آن است. به جرات می توان گفت که کوه گنو از این نظر تنها منطقه شناخته شده ایران است. در یک نگاه، به سهولت سه طبقه متمایز رویشی با حضور آکاسیا و پرخ در دامنه ها، بادام کوهی در ارتفاعات میانی و ارس در قله و ارتفاعات فوقانی قابل تشخیص اند که خود تشکیل زیر مجموعه هایی نیز داده اند. از نظر تقسیمات اقلیمی منطقه حفاظت شده گنو در اقلیم بیابانی شدید قرار گرفته است. کوه های گنو در منتهی الیه جنوب شرقی سلسله جبال زاگرس قرار گرفته و قدیمی ترین رسوبات آن شامل رسوبات کامبرین، ژوراسیک، کرتاسه، دوران سوم و عهد حاضر می باشد.

زیستگاه های منطقه نیز از مناطق کوهستانی از ارتفاع ۱۰۰۰ - ۲۳۴۰ متر (شیب های صخره ای و سنگی، شکاف صخره ها)، دره ها و خاک های ماسه ای تشکیل شده است. منطقه حفاظت شده گنو با برخورداری از تغییرات ارتفاعی و وجود کوه های مرتفع و ایجاد میکرو کلیماهای متفاوت قرار گرفته است. این منطقه در بین دو ناحیه رویشی ایران و تورانی و صحارا - سندی دارای فلور خاصی است، به طوری که عناصر گیاهی ایران و تورانی و صحارا - سندی با هم در این منطقه دیده می شوند. علاوه بر این عناصر نفوذی مدیترانه ای اروپا - سبیری، سینو ژاپنی و ... نیز در این منطقه حضور دارند. از جمله گیاهان در معرض انقراض این منطقه مهرخوش و از گیاهان در معرض تهدید آن به بادام وندلیو، شکر تیغال و ... می توان اشاره نمود. از گونه های در معرض انقراض جانوری نیز از پازن، آهو، هما و ... می توان نام برد.

- نتیجه شرایط منطقه با معیارها

با توجه به شرایط زمین شناسی، خاک شناسی، زیستگاه ها، منابع آب، گونه های غالب، دارا بودن شرایط اکوترونی به همین دلیل تنوع گیاهی چشمگیر دارد و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول منطقه مذکور مطابق با معیارهای VII, VIII, IX, X به شرح ذیل می باشد:

VII - منطقه حفاظت شده گنو به سبب تجمع عناصر متعلق به عناصر و پهنه های جغرافیایی گیاهی دور و نزدیک و حضور این عناصر در یک محدوده نه چندان وسیع و نیز چشمه های آب گرم گنو نمونه وار بوده و مطابق بند هفت معیارهای ثبت میراث جهانی در برگزیده پدیده های ممتاز طبیعی واجد اهمیت جهت ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد.

VIII - منطقه حفاظت شده گنو مراحل مختلف زمین شناسی را از جمله ژوراسیک (رسوبات آهک خاکستری رنگ)، کرتاسه (در سه

- مناطق کوهستانی با شیب تند، خاک های کم عمق و رخنمونهای سنگی زیاد، سازندهای نسبتا مقاوم به فرسایش آبی
- مناطق تپه ماهوری، دارای سازندهای حساس به فرسایش و املاح فراوان گچ و نمک
- دشت سرها با خاک های سنگین و املاح فراوان .
لازم به ذکر است که منطقه فسیل آباد در قسمت جنوب شرقی پارک ملی کویر قرار دارد و دارای گونه های فسیلی با نام علمی *Marinfossil stau fish* می باشد که منظره بسیار بدیع و با شکوهی را به وجود آورده است. دریاچه نمک نیز در حاشیه غربی پارک قرار دارد که رودخانه های متعددی به آن وارد می شود.
پارک ملی کویر زیستگاه گونه های گیاهی در معرض تهدید از جمله شکر تیغال، قره داغ، آسمانی و... می باشد و از جمله گونه های جانوری در حال انقراض در منطقه می توان به یوز پلنگ، هوبره، افعی شاخدار و... اشاره نمود.

- نتیجه تطبیق شرایط منطقه با معیارها

این منطقه با توجه به شرایط فیزیوگرافی، اقلیم، زمین شناسی، ژئومورفولوژی، خاک و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول در تطابق با معیارهای VII, VIII, X, بدین شرح می باشد:

VII - پارک ملی کویر به سبب داشتن چشم اندازهای زیبا از جمله تپه ماهورها، دریاچه نمک، دشت های آبرفتی، و ... در تطابق با بند هفت معیارهای ثبت میراث جهانی دارای مناطقی برخوردار از زیبایی طبیعی جهت ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد.

VIII - پارک ملی به علت طی مراحل مختلف زمین شناسی از جمله لئوزویک، تریاس، ژوراسیک، کرتاسه، میوسن، پلیوسن و کواترنر (از گذشته تا حال) و نیز گونه های فسیلی که نمایانگر سابقه حیات در منطقه مورد مطالعه می باشد در مطابقت با بند هشت معیارها، قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را دارد.

X - پارک ملی کویر از آن جا که خاستگاه زیستی گونه های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض و نادر می باشد، لذا به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه های طبیعی در مطابقت با بند ده معیارها بوده و به سبب اهمیت جهانی واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد (۱۴) و [۱].

۸-۳ - منطقه حفاظت شده گنو

منطقه حفاظت شده گنو از نظر مکانی در شمال غربی شهر بندرعباس قرار گرفته و جاده اصلی بندرعباس به سیرجان از شرق و جاده اصلی بندرعباس به بندرلنگه از جنوب آن می گذرد. در حال حاضر وسعت منطقه حفاظت شده گنو ۲۷۵۰۰ هکتار است و به طور عمده پیکره

آن سرچشمه گرفته و به داخل ارس وارد شوند. آب این رود ها از کیفیت خوبی بر خوردار بوده و برای شرب انسان و حیات وحش و کشاورزی، هیچ گونه محدودیتی ندارد.

ارسباران از نظر ویژگی های فلورستیک، اکولوژیک، حیات وحش، میراث فرهنگی و زیبایی شناسی دارای مشخصه های ممتازی است و محل انحصاری رویش گونه های نادری از گیاهان در ایران است. زیستگاه های منطقه نیز شامل مناطق کوهستانی (شیب های سنگی و صخره ای)، دره ها، خاک های ماسه ای، مناطق جنگلی و مرتعی می باشد.

منطقه حفاظت شده ارسباران در بر دارنده گونه گیاهی در معرض تهدید چون سرخدار، سردار خداآفرینی، سردار مغانی و ... بوده و نیز از نمونه های جانوری نادر می توان به سیاه گوش، پلنگ، کل و بز و ... اشاره نمود.

۸-۴ - نتیجه تطبیق شرایط منطقه با معیارها

این منطقه با توجه به شرایط فیزیوگرافی، اقلیمی، زمین شناسی، ژئومورفولوژی، منابع آب، زیستگاه ها و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول منطقه مذکور مطابق با معیارهای VII, VIII, X به شرح ذیل می باشد:

VII - منطقه حفاظت شده ارسباران به سبب داشتن چشم اندازهای ممتاز از جمله ابرهای سرگردان و هوای مه آلود، کوه های آتشفشانی، نیز چشمه سارهای فراوانی در دره های عمیق، فلورستیک و حیات وحش منحصر به فرد در تطابق با بند هفت معیارهای ثبت میراث جهانی دارای مناطقی برخوردار از زیبایی طبیعی جهت ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد.

VIII - منطقه حفاظت شده ارسباران دوره سوم زمین شناسی را پشت سر گذاشته و حال در دوران حاضر می باشد، اما به سبب حرکات شدید کوه زایی آلیپ دورانی اول و دوم را در بر نمی گیرد. از همین رو در مطابقت با بند هشت معیارها، قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را دارد.

X - منطقه حفاظت شده ارسباران از آن جا که خاستگاه زیستی گونه های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض و نادر می باشد، لذا به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه های طبیعی در مطابقت با بند ده معیارها بوده و به سبب اهمیت جهانی واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد (۱۳) و [۱].

۸-۵ - پارک ملی، منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش

توران (ذخیره گاه زیست کره)

این ذخیره گاه در جنوب سلسله جبال البرز و در شمال کویر بزرگ مرکزی قرار دارد. توران منطقه ای وسیع و بیابانی بوده که هسته

قسمت تحتانی، میانی و فوقانی) دوران سوم و عهد حاضر طی نموده، لذا قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را در تطابق با بند هشت معیارها دارا می باشد.

IX - منطقه حفاظت شده گنو از آن جا که منابع اصلی ذخیره آبهای زیرزمینی اش حاصل رسوبات عهد حاضر در نتیجه تخریب و فرسایش ارتفاعات و ته نشست مواد حاصله است، لذا به عنوان نمونه برجسته ای که نمایانگر تحولات مهم بوم شناسی و تکامل منابع آبی می باشد. در تطابق با بند نه معیارها قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را دارد.

X - منطقه حفاظت شده گنو به علت آن که خاستگاه زیستی گونه های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض و نادر می باشد، لذا به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه های طبیعی در مطابقت با بند ده معیارها بوده و به سبب اهمیت جهانی واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد (۱۶، ۱۷) و [۱].

۸-۴ - منطقه حفاظت شده ارسباران (ذخیره گاه زیست کره):

منطقه حفاظت شده ارسباران در بالاترین عرض جغرافیایی ایران و در جنوب رود ارس که مرز شمالی ایران را با کشورهای جمهوری آذربایجان و ارمنستان تشکیل می دهد قرار دارد که بخش مهمی از جنگل های ارسباران است. وسعت این ناحیه رویشی حدود ۱۶۴۰۰۰ هکتار بر آورد شده است.

وجود قله های مرتفع که بیشتر آنها ارتفاعی بیش از ۲۵۰۰ متر دارند با شیب بسیار تند و دره های عمیق ناشی از فعالیت های آتشفشانی و تکتونیک فعال، قرار داشتن در مسیر حرکت جبهه های آب و هوایی مرطوب مدیترانه ای و سیبری باعث شده تا بارش های زمستانه به صورت برف در ارتفاعات انباشته شده و در بهار و تابستان، رودخانه های کوچک ولی دائمی را تغذیه نماید که بیشتر آن ها در جهت شمال به حرکت در آمده و وارد رود خانه ارس می شوند. علاوه بر آن تغذیه مناسب دامنه ها، باعث پیدایش چشمه های فراوان گشته و محیط جنگلی و حیات وحش متنوع و چشم اندازهای بدیع از جمله ویژگی های طبیعت زیبای این ذخیره گاه می باشد.

ارسباران با قرار گرفتن در میان سه آتشفشان مهم آرات، سهند و سبلان و فعالیت های مکرر آن ها و تکتونیک فعال، به صورت مجموعه ای در هم تنیده در آمده است. قسمت عمده سنگ های آن را آهک ها و سنگ های آذرین تشکیل می دهند و توفیت، مارن، شیل و کنگلومرا نیز در آن دیده می شوند. این مجموعه متعلق به دوران سوم بوده و بر اثر حرکات شدید کوه زایی آلیپ به وجود آمده است و بازالت و تراکیت در آن فراوان دیده می شود. در کوه های قره داغ، آهک های متراکم و سخت نیز وجود دارد. خاک های منطقه غالباً از نوع خاک های قهوه ای و قهوه ای آهکی می باشد.

بارندگی نسبتاً زیاد در این منطقه که بیشتر به صورت برف است و تبخیر کم آن باعث شده تا جویبارهای زیادی از کوهستانهای مرتفع

VIII - پارک ملی توران منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش به علت آن که منطقه مرکزی آن از آبرفت های دوران چهارم زمین شناسی تشکیل شده (شامل رسوبات با بافت سنگین و املاح گچ و نمک) نمایانگر مرحله عمده‌ای از تاریخ زمین و نیز شکل ظاهری، قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را در تطابق با بند هشت معیارها دارا می‌باشد.

X - پارک ملی منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش توران، به سبب آن که خاستگاه زیستی گونه‌های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض و نادر می‌باشد، لذا به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه های طبیعی و گونه‌ها در مطابقت با بند ده معیارها بوده و به سبب اهمیت جهانی واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می‌باشد (۱۸) و [*].

پارک ملی منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش توران خاستگاه زیستی گونه‌های گیاهی از جمله شور، گون، وسمه میوه خمیده و ... و گونه های جانوری از جمله هوبره، یوزپلنگ، گورخر ایرانی و ... است که در معرض خطر انقراض و نادر می‌باشند.

۸-۶ - پناهگاه حیات وحش میانکاله (ذخیره گاه زیست کره)

پناهگاه حیات وحش میانکاله در بخش مرکزی از تالاب میانکاله تشکیل شده که در منتهی الیه جنوب شرق دریای خزر واقع شده و طول آن حدود ۷۰ کیلومتر و عرض آن ۶/۵ تا ۷ کیلومتر می‌باشد. تالاب عمق کمی داشته و بیشترین عمق آن حدود ۵ متر می‌باشد. مهم ترین تامین کننده آب تالاب از ناحیه خشکی، رودخانه قره سو می‌باشد که از ارتفاعات البرز سرچشمه گرفته و پس از آبیاری اراضی کشاورزی در مسیر خود از ناحیه جنوب وارد تالاب می‌شود. آب قره سو باعث شده تا کیفیت آب تالاب از غرب به شرق تغییر یافته و شورتر گردد تا در دهانه آن که با آب شور دریای خزر مخلوط می‌گردد.

تالاب میانکاله در دشت آبرفتی کواترنری از خاک های لوس قرار دارد که از نظر کشاورزی بسیار حاصلخیز می‌باشد. در اطراف تالاب به ویژه در بخش شمالی آن نوار باریکی از ماسه های ساحلی به پهنای یک کیلومتر وجود دارد. در قسمت غرب تالاب نیز جلگه مردابی به طولی حدود ۲۰ کیلومتر و پهنای ۵ کیلومتر وجود دارد. در بخش کوهستانی جنوب پناهگاه ارتفاع سریعاً افزایش یافته و در فاصله ای حدود ۷ کیلومتر از کناره دشت به بیش از ۱۷۰۰ متر می‌رسد.

زیستگاه های منطقه شامل زیستگاه های ساحلی، زیستگاه های تالابی، تپه های شنی، شنزارهای وسیع با پوشش اندک، جنگل های انارستان، بوته زارهای وسیع تمشک، زیستگاه های جنگلی با پوشش درختچه های گز، زمین های کشاورزی و مراتع می‌باشد.

اصلی آن را تپه های ماسه ای و دشت های رسی تشکیل می‌دهد. شرایط ویژه توپوگرافی باعث شده که این ذخیره گاه محیط مناسبی برای حیات وحش ایجاد کرده به نحوی که مناطق کوهستانی با شیب زیاد، تپه ماهورها، تپه های ماسه ای و کفه های رسی در منطقه مرکزی و اطراف آن وجود دارند.

منطقه مرکزی از آبرفت های دوران چهارم زمین شناسی تشکیل شده و به طور عمده شامل رسوبات با بافت سنگین و دارای املاح گچ و نمک بوده که در مناطقی وسیع، پوشیده از ماسه های روان می‌باشد که به دلیل پوشش گیاهی اندک و وزش بادهای شدید، تثبیت نشده اند. از جمله ویژگی خاص منطقه مسیل هائی با عرض زیاد بوده که گاهی به بیش از یک کیلومتر می‌رسد و بر اثر جریان سیلاب ها، مسیر آنها در دشت رسی تغییر می‌یابد. منابع آبهای زیر زمینی نیز در منطقه به دلیل وجود رسوبات دانه ریز در دشت های رسوبی و املاح زیاد بسیار فقیر بوده و کیفیت نامناسبی دارند. تنها در کوهستانهای آهکی اطراف هسته اصلی چشمه های کم آب با کیفیت خوب و به صورت پراکنده وجود دارند که مورد استفاده مردم و حیات وحش می‌باشد. زیستگاه های منطقه شامل صخره ها و بیرون زدگی های سنگی، دشت های دامنه ای، بیابان های سنگ ریزه ای و بیابان های ماسه ای می‌باشد.

ذخیره گاه زیستکره توران دارای تنوعی از زیستگاه های بیابانی است. در این ذخیره گاه، رویشگاه های دارای خاک شور گچی ماسه ای و مناطق صخره ای و کوهستانی وجود دارد. این مکان با دارا بودن حدود ۳۷۵ گونه، غنای جالب توجهی از گیاهان سازگار با مناطق خشک و بیابانی را در بر می‌گیرد.

عمده ترین زیستگاه های موجود در ذخیره گاه زیستکره توران شامل زیستگاه های کویری، دشتی، بیابانی و نیمه بیابانی کوهستانی و تپه ماهوری، شنزارهای بدون پوشش گیاهی و دشت های سیلابی با پوشش نی می‌باشد.

- نتیجه تطبیق شرایط منطقه با معیارها

با توجه به شرایط زمین شناسی، ژئومورفولوژی، زیستگاه ها، منابع آب، گونه‌های غالب و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول منطقه مذکور با معیارهای VII, VIII, X بدین شرح می‌باشد:

VII - پارک ملی منطقه حفاظت شده و پناهگاه حیات وحش توران به سبب داشتن پدیده‌ها و چشم اندازهای بدیع طبیعی از جمله مناطق کوهستانی با شیب زیاد، تپه‌های ماسه‌ای و مسیل های با عرض زیاد که گاهی به بیش از یک کیلومتر می‌رسد و ... طبق بند هفت در برگیرنده پدیده‌های ممتاز طبیعی و زیبای واجد اهمیت جهت ثبت در فهرست میراث جهانی می‌باشد.

دشت ارژن از نظر زمین شناسی، یک فرو رفتگی در پوسته زمین بوده که توسط دو گسل شرقی و غربی ایجاد شده است. در اطراف و کف دریاچه نیز، رسوبات رسی و سیلتی ته نشین شده اند. در دریاچه ارژن، حفره های انحلالی^۱ وجود دارند که باعث فرار آب از آن شده و احتمالاً تغذیه کننده دریاچه پریشان می باشند. از ۱۱۵ کیلومتر مربع حوزه تالاب ارژن، ۳۲/۵ کیلومتر مربع آن مناطق دشتی و بقیه آن مناطق کوهستانی می باشد.

از ۲۷۸ کیلومتر مربع مساحت حوزه آبخیز تالاب پریشان، ۱۱۹ کیلومتر مربع آن را مناطق دشتی تشکیل داده و بقیه آن مناطق کوهستانی است. در حوزه تالاب ارژن، آب سطحی دائمی وجود ندارد و آبراهه های ورودی به تالاب، آبراهه های فصلی است. مهم ترین تامین کننده دیگر آب تالاب، چشمه کارستیک ارژن می باشد که سالانه ۱۶ میلیون متر مکعب آبدی دارد. در حوزه تالاب پریشان نیز رودخانه دائمی وجود ندارد و آب تالاب از آبهای فصلی و آبهای زیر زمینی تامین می شود.

زیستگاه هایی که در ذخیره گاه زیستکره ارژن و پریشان وجود دارد شامل زیستگاه های آبی و زیستگاه های خشکی بوده که زیستگاه های آبی شامل زیستگاه های تالابی و دریاچه ای می باشد. زیستگاه های خشکی این منطقه نیز شامل زیستگاه های جنگلی، کوهستانی و دشتی است. این زیستگاه ها شامل زیستگاه دشت های دامنه ای ارژن، دریاچه ارژن، دریاچه پریشان، زیستگاه جنگلی و کوهستانی میانکتل می باشد.

منطقه حفاظت شده ارژن و پریشان خاستگاه زیستی گونه های گیاهی از جمله موسیر، کاسه گل کازرونی، تمشکین شیرازی و ... بوده و گونه های جانوری شامل گوزن زرد ایرانی، هوبره، عقاب تالابی و ...، در معرض خطر انقراض و نادر می باشد.

- نتیجه تطبیق شرایط منطقه با معیارها

با توجه به شرایط زمین شناسی، ژئومورفولوژی، خاک، گونه های غالب و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول منطقه مذکور با معیارهای X, VIII به شرح ذیل می باشد:

VIII- منطقه حفاظت شده ارژن و پریشان به سبب طی مراحل مختلف زمین شناسی از جمله دوره کرتاسه، پالئوسن و انوسن نمایانگر مراحل عمده ای از تاریخ زمین بوده، لذا قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را در تطابق با بند هشت معیارها را دارا می باشد.

X- منطقه حفاظت شده ارژن و پریشان از آن جا که خاستگاه زیستی گونه های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض و نادر می باشد، لذا به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه های

پناهگاه حیات وحش میانکاله خاستگاه زیستی حدود ۲۱ گونه پرنده و ماهی در حال انقراض از جمله گیلان شاه خالدار، اردک سرسفید، تاس ماهیان یا همان ماهیان خاویاری و ... می باشد.

- نتیجه تطبیق منطقه با معیارها

با توجه به وضعیت ژئومورفولوژی و زیستگاه پرندگان مهاجر و نادر بودن و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول منطقه مذکور مطابق با معیارهای VII, X به شرح ذیل می باشد:

VII- پناهگاه حیات وحش میانکاله به سبب ویژگی طبیعی خاص خود از جمله وجود نوار باریکی از ماسه های ساحلی به پهنای یک کیلومتر در اطراف تالاب میانکاله خصوصاً در بخش شمالی و نیز جلگه مردابی در طولی حدود ۲۰ کیلومتر و پهنای ۵ کیلومتر در غرب تالاب و نیز جمعیت های بزرگ پرندگان در ساحل دریای خلیج گرگان از مناظر طبیعی بسیار زیبایی برخوردار و در تطابق با بند هفت معیارهای ثبت میراث جهانی بوده، لذا واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد.

X- پناهگاه حیات وحش میانکاله از آن جا که خاستگاه زیستی حدود ۲۱ گونه پرنده و ماهی در حال انقراض می باشد، از همین رو به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه طبیعی در تطابق با بند ده دارای اهمیت جهانی و واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد (۱۹) و[*].

۷-۸- منطقه حفاظت شده ارژن و پریشان (ذخیره گاه زیستکره)

تالاب ارژن از جمله اکو سیستم های مهم و با ارزش استان فارس می باشد که بیش از ۱۰۰۰ هکتار وسعت دارد و در ۶۵ کیلومتری جنوب غربی شیراز قرار گرفته و دارای آب شیرین می باشد. حداکثر عمق آب این تالاب در فصل پر آبی ۴ متر و متوسط عمق ۱ متر می باشد. این تالاب منشا گسلی دارد و در اثر جابه جایی لایه های زمین به وجود آمده و از نظر طبقه بندی حرارتی نیز جزء تالابهای کم تولید می باشد.

حوزه آبخیز این تالاب وسیع بوده و منابع تامین آب آن نیز در حد بالایی می باشد و علت خشک شدن آب تالاب در تابستان ها عدم تناسب بین میزان آب ورودی و آب خروجی تالاب، می باشد.

ذخیره گاه ارژن و پریشان دارای دو تالاب بوده که تالاب ارژن در فاصله ۶۰ کیلومتری غرب شیراز و در مسیر جاده کازرون قرار داشته و تالاب پریشان در جنوب شرقی شهر کازرون واقع بوده و نام دیگر آن دریاچه فامور است. هر دوی این تالاب ها دارای حوزه بسته ای بوده و حوزه های آن ها در مجاورت یک دیگر قرار دارند.

تاریخ زمینی بوده، لذا قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را در تطابق با بند هشت معیارها دارا می‌باشد.

IX - پارک ملی گلستان به علت آن که از یک طرف در منطقه گذار بین جنگل های هیرکانی، بیشه‌های ارس و کوهستان و استپ‌های درمنه قرار گرفته واز طرف دیگر دارای منابع آبی متفاوت می باشد، به عنوان نمونه برجسته‌ای که نمایانگر تحولات مهم بوم شناسی و تکامل منابع آبی می‌باشد، در تطابق با بند نه، قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را دارد.

XI - پارک ملی گلستان از آن جا که خاستگاه زیستی گونه‌های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض و نادر می باشد، لذا به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه های طبیعی در مطابقت با بند ده معیارها بوده و به سبب اهمیت جهانی واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می‌باشد.

۱- ویژگی های خاص پارک ملی گلستان

۱- مالکیت پارک ملی گلستان با سازمان حفاظت محیط زیست بوده از همین رو بحث تعارضات قانونی در پارک ملی گلستان منتفی می‌باشد.

۲- از آن جا که شهرهای بزرگی در اطراف منطقه مذکور وجود ندارد، لذا امکان تعارضات از ناحیه اشخاص خیلی کم می‌باشد چنان چه پارک ملی بمو در همجواری با شیراز و سرخه حصار در کنار تهران با تعارضات عدیده‌ای رو به رو می‌باشد.

۳- چون در اطراف پارک ملی گلستان افراد بومی زندگی می‌کنند به همین دلیل سازگاری بیشتری با منطقه دارند.

۴- در منطقه مذکور از آن جایی که سابقه حفاظت طولانی برقرار است، لذا از نظر مدیریتی به لحاظ تجربه دیرین حفاظتی در شرایط مطلوب تری می‌باشد.

۵- وضعیت ویژه پارک به گونه‌ای است که عمده تخلقات در حوزه تنوع زیستی (بیشتر جانوری و کمی گیاهی) بوده و همه اراضی به استثناء بخش کوچکی در جنوب در معرض تهدید نیستند؛

۶- در داخل پارک ملی هیچ روستایی وجود ندارد، بنابراین فعالیت های انسانی در آن جا در حداقل ممکن بوده و از طرفی شبکه ارتباطی بین روستایی هم در منطقه وجود ندارد.

۷- از آن جایی که در منطقه مذکور ۳۳ اثر باستانی - تاریخی با وسعت ۳۹۸ هکتار وجود دارد، لذا می‌تواند در فهرست میراث جهانی به عنوان یک میراث ترکیبی^۱ (فرهنگی و طبیعی) ثبت گردد.

طبیعی در مطابقت با بند ده معیارها بوده و به سبب اهمیت جهانی واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می‌باشد (۲۰) و[*].

۹ - جمع بندی، تحلیل نهایی و ارایه پیشنهادات

به دنبال تحقیقی که تحت عنوان بررسی کنوانسیون حمایت از میراث های فرهنگی و طبیعی (۱۹۷۲) و انتخاب چند نمونه از آثار طبیعی ملی ایران و تطبیق با معیارهای کنوانسیون مذکور جهت ثبت در فهرست میراث های جهانی صورت گرفت، از میان ۲۷۴ منطقه تحت مدیریت سازمان حفاظت محیط زیست (مناطق چهارگانه) پس از بررسی های اولیه هفت منطقه به جهت دارا بودن ویژگی های اولیه در تطابق با مفاد کنوانسیون (ماده ۲) به عنوان میراث های جهانی انتخاب و بررسی گردید. نتیجه مطالعات نیز پیشنهاد ثبت پارک ملی گلستان و پارک ملی کویر در فهرست میراث جهانی می باشد، که به سبب مطابقت بیشتر با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی، دارا بودن طرح مدیریتی مستند و مدیریت موثر براساس زون بندی های صورت گرفته و هم چنین تعیین مرزها جهت محافظت از مناطق مورد نظر از تعارضات انسانی و اثرات بهره برداری غیر اصولی واجد شرایط مورد نظر بوده و می توانند به کمک حرکت های مشارکتی با پیش بینی ارتقاء حفاظت مناطق فوق الاشاره به همراه واجد اصل تمامیت بودن و نیز با تکیه بر مستندات قانونی (در سطوح بین المللی، ملی و محلی) این مهم را محقق سازند. در ذیل به شرح وضعیت موجود در دو منطقه فوق الذکر می‌پردازیم:

۹-۱- پارک ملی گلستان

تطبیق شرایط منطقه با معیارهای کنوانسیون جهت ثبت در فهرست میراث جهانی در پارک ملی گلستان با توجه به شرایط زمین شناسی، ژئومورفولوژی، خاک، زیستگاه ها، منابع آب، گونه‌های غالب و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول (مصوب ۲۰۰۵) منطقه فوق الذکر مطابق با معیارهای VII, VIII, IX, X به شرح ذیل می‌باشد.

VII - پارک ملی گلستان به سبب داشتن چشم اندازهای زیبا از جمله آبشارها، کوه‌ها، دره‌ها، تنوع گیاهی و جانوری چشمگیر، منابع آبی متنوع و ... طبق بند هفت در بر گیرنده پدیده‌های ممتاز طبیعی و واجد اهمیت جهت ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد.

VIII - پارک ملی گلستان به سبب طی مراحل مختلف زمین شناسی از جمله دوره پرکامبرین (رسوبات آهکی) سیلیورین، دمونین، ژوراسیک (ماسه سنگ ها)، کرتاسه (سنگ های مانی و شیل)، نئوژن، گسل های متعدد و فسیل های مختلف نمایانگر مراحل عمده‌ای از

۲. مجنونیان، هنریک، راهبردها و معاهدات جهانی حفاظت از طبیعت و منابع زنده، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۷۸.
۳. صمدی، یونس، ۱۳۸۲، «میراث فرهنگی در حقوق داخلی و بین المللی»، انتشارات سازمان میراث فرهنگی.
۴. سازمان حفاظت محیط زیست، مجموعه قوانین و مقررات حفاظت محیط زیست ایران، (جلد دوم)، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۲.
5. Text of the World Heritage Convention, 2014: http://www.unesco.org/whc/world_non-frames.htm (non-frames)
6. Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention, 2013: <http://whc.unesco.org/en/guidelines>
7. Unesco world heritage list, 2014: http://www.thesalmons.org/lynn/world_heritage.html
8. Tentative Lists, state party: Iran, 2014: <http://whc.unesco.org/en/tentativelists/state=ir>
۹. سازمان حفاظت محیط زیست، گزارش وضعیت محیط زیست ایران، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست ایران، ۱۳۹۲.
۱۰. سازمان حفاظت محیط زیست، عملکرد ۸ ساله سازمان حفاظت محیط زیست (۹۳-۱۳۸۵)، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست ایران، ۱۳۹۳.
۱۱. سازمان حفاظت محیط زیست، طرح جامع پاری ملی گلستان - دانشگاه ارومیه، ۱۳۷۶.
۱۲. سازمان حفاظت محیط زیست، پارک ملی گلستان (ذخیره گاه زیست کره)، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۷۸.
۱۳. سازمان حفاظت محیط زیست، مطالعات طرح جامع مدیریت منطقه حفاظت شده ارسباران، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۲.
۱۴. سازمان حفاظت محیط زیست، مطالعات طرح جامع مدیریت مجموعه کویر مرکزی (منطقه حفاظت شده + پارک ملی)، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۱.
۱۵. وزارت جهاد کشاورزی، پروژه مدیریت زیست محیطی دریاچه ارومیه، ۱۳۸۱.

۲-۹- پارک ملی کویر

تطبيق شرایط منطقه با معیارهای کنوانسیون جهت ثبت در فهرست میراث جهانی پارک ملی کویر با توجه به شرایط فیزیوگرافی، اقلیم، زمین شناسی، ژئومورفولوژی، خاک و مطابقت با معیارهای ارزشی گزینش میراث جهانی مندرج در دستورالعمل اجرایی کمیته بین الدول (مصوب ۲۰۰۵) در تطابق با معیارهای X, VIII, VII بدین شرح می باشد:

VII - پارک ملی کویر به سبب داشتن چشم اندازهای زیبا از جمله تپه ماهورها، دریاچه های نمک، دشت های آبرفتی و... در تطابق با بند هفت معیارهای ثبت میراث جهانی دارای مناطقی برخوردار از زیبایی طبیعی جهت ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد.

VIII - پارک ملی کویر به علت طی مراحل مختلف زمین شناسی از جمله پالئوزوئیک، تریاس، ژوراسیک، کرتاسه، میوسن، پلیوسن و کواترن (از گذشته تا حال) و نیز گونه های فسیلی که نمایانگر سابقه حیات در منطقه مورد مطالعه می باشد، در مطابقت با بند هشت معیارها، قابلیت ثبت در فهرست میراث جهانی را دارد.

X - پارک ملی کویر از آن جا که خاستگاه زیستی گونه های گیاهی و جانوری در معرض خطر انقراض و نادر می باشد، لذا به لحاظ علمی و ضرورت حفاظت از این زیستگاه های طبیعی در مطابقت با بند ده معیارها بوده و به سبب اهمیت جهانی واجد شرایط ثبت در فهرست میراث جهانی می باشد.

- ویژگی های خاص پارک ملی کویر

- ۱- در داخل پارک ملی کویر میزان مستثنیات نزدیک به صفر می باشد.
- ۲- از آن جا که شهرهای بزرگ در اطراف منطقه مذکور وجود ندارد، لذا امکان تعارضات از ناحیه اشخاص بسیار کم می باشد.
- ۳- بحث حفاظت در پارک ملی کویر سابقه طولانی داشته و نهادینه شده است، لذا به لحاظ تجربه طولانی در مدیریت شرایط مناسب حفاظتی به سر می برد؛
- ۴- وسعت منطقه مذکور به حدی است که با در نظر گرفتن حریم های حفاظتی می توان به خوبی تنوع زیستی آن را جهت حفاظت، تحت مدیریت مناسب و موثر قرار داد،
- ۵- پارک ملی کویر به سبب دارا بودن ۱۳ اثر باستانی - تاریخی مهم در خود از جمله کاروانسرای قصر بهرام، کاروانسرای عین الرشید و جاده سنگفرش به طول ۱۲ کیلومتر می تواند در فهرست میراث جهانی به عنوان یک میراث ترکیبی (فرهنگی و طبیعی) ثبت گردد.

منابع

۱. نوری، جعفر، فرهنگ جامع محیط زیست، انتشارات سازمان چاپ، ۱۳۷۲.

۱۶. سازمان حفاظت محیط زیست، منطقه حفاظت شده گنو (ذخیرگاه زیست کره)، اداره کل سازمان حفاظت محیط زیست استان هرمزگان و معاونت پژوهشی دانشگاه شهید بهشتی، ۱۳۷۶.
۱۷. سازمان حفاظت محیط زیست، مطالعات طرح جامع مدیریت منطقه حفاظت شده گنو، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۱.
۱۸. سازمان حفاظت محیط زیست، مطالعات طرح جامع مدیریت مجموعه توران (پارک ملی + منطقه حفاظت شده+پناهگاه حیات وحش)، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۱.
۱۹. سازمان حفاظت محیط زیست، مطالعات طرح جامع مدیریت پناهگاه حیات وحش میانکله، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۲.
۲۰. سازمان حفاظت محیط زیست، مطالعات طرح جامع مدیریت منطقه حفاظت شده ارژن و پریشان ، انتشارات سازمان حفاظت محیط زیست، ۱۳۸۲.